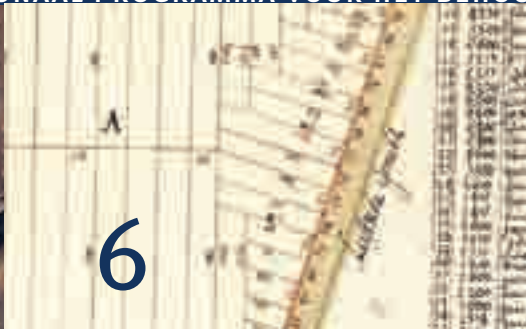

- Het einde van de oorlog? - 1
- Nieuwe projecten - 4
- Wethouders in de Gouden Eeuw - 6
- Targets, grijswaarden en croppen - 8
- Voor lieve meisjes en goede jongens - 10
- Openhartige brieven aan geliefden op zee - 12

METAMORFOZE → NATIONAAL PROGRAMMA VOOR HET BEHOUD VAN HET PAPIEREN ERFGOED

4

6

10

Metamorfoze en Erfgoed van de Oorlog

HET EINDE VAN DE OORLOG?

- Een groot aantal erfgoedinstellingen heeft de afgelopen jaren kennis gemaakt met het subsidieprogramma Erfgoed van de Oorlog (2007-2009). Dit programma was een initiatief van de Eenheid Oorlogsgetroffenen van het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). Het betrof een eenmalige impuls om belangrijk bronnenmateriaal uit en over de Tweede Wereldoorlog te behouden en het gebruik ervan te stimuleren.

Verankering

De Eenheid Oorlogsgetroffenen geeft niet alleen uitvoering aan de uitkerings- en pensioenregelingen voor oorlogsgetroffenen, maar heeft ook als taak de herinnering aan de Tweede Wereldoorlog levend te houden. Met het afnemen van het aantal Nederlanders dat de oorlog bewust heeft meegemaakt, wilde het ministerie nog één keer krachtig investeren om de nalatenschap van de oorlog te behouden en te verankeren in de samenleving.

Samenwerking

Gezien de gezamenlijke doelstelling om erfgoedmateriaal te behouden lag samenwerking tussen Metamorfoze en Erfgoed van de Oorlog voor de hand. Om kennis en ervaring uit te wisselen,

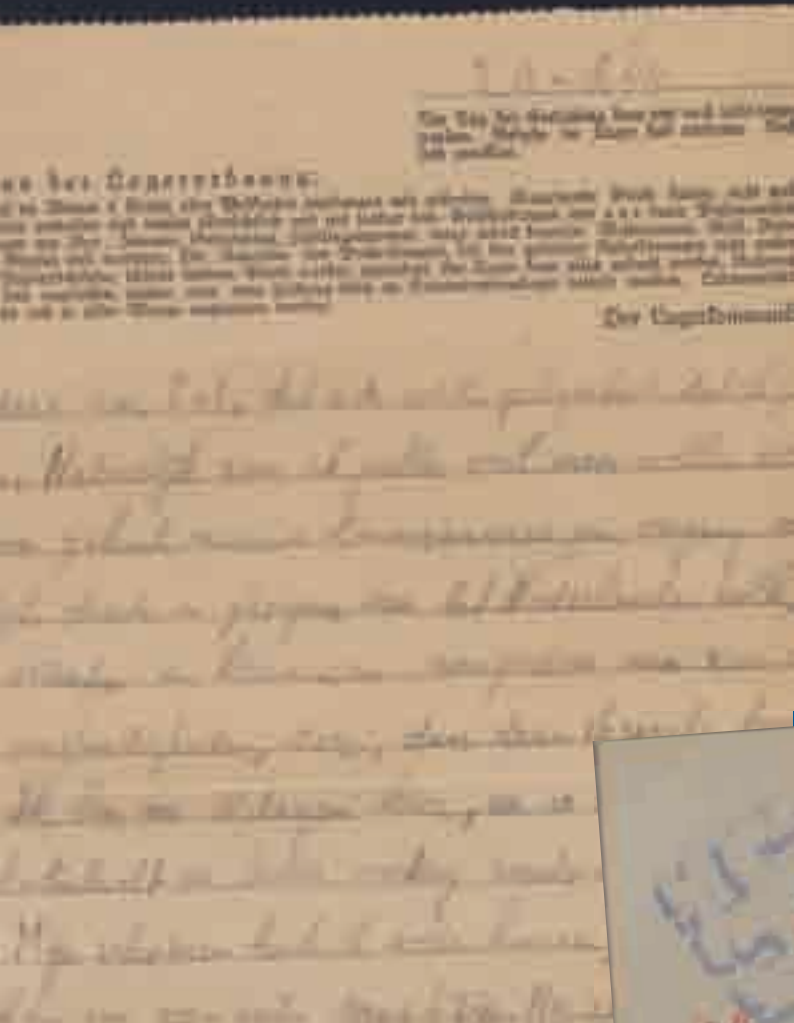
werd in 2008 vanuit Metamorfoze een coördinator gedetacheerd bij het Ministerie van VWS. Deze coördinator heeft samen met het team projectleiders van Erfgoed van de Oorlog erfgoedprojecten die gericht waren op conservering begeleid. Bovendien zijn in 2008 en 2009 diverse projecten door zowel Metamorfoze als door Erfgoed van de Oorlog gesubsidieerd.

Waar Metamorfoze zich vooral richt op conservering (behoud van de originelen en hoogwaardige digitalisering), zijn voor Erfgoed van de Oorlog, naast behoud, ook ontsluiting en beschikbaarstelling belangrijke uitgangspunten. Voor instellingen betekende dit dat waardevol erfgoed uit de Tweede Wereldoorlog niet alleen geconserveerd kon worden, maar dat ook middelen voorhanden waren om het materiaal beschikbaar te stellen voor het publiek.

Oorlogsdagboeken

Een mooi voorbeeld van een gecombineerd project is de conservering en digitalisering van de omvangrijke collectie oorlogsdagboeken van het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie (NIOD). Met subsidie van Metamorfoze zijn de originele manuscripten ontzuurd en volgens de *Richtlijnen Preservation Imaging* gedigitaliseerd. Bij het NIOD zijn echter ook meer dan achthon-

1
Brief uit het dagboek van
C. van der Pot.
Foto: NIOD.

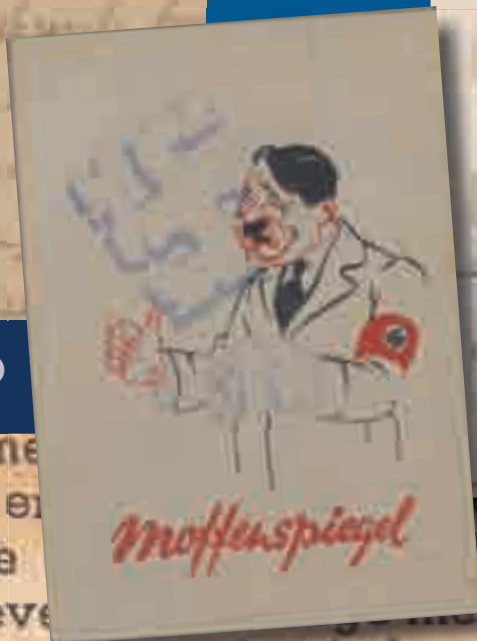
2
De Moffenspiegel van Karel Links.
Verzetsliteratuur uit collectie De Jong.
Foto: UB Leiden.

3
Illegaal geproduceerde Ansichtkaart
als tegenhanger van de propaganda
van de Duitsers. Uit collectie De Jong.
Foto: UB Leiden.

4
Poëziealbum van verpleegster Damen-
Ogier. Artsen, verplegers en krijgsge-
vangenen leverden een bijdrage aan
het album van Damen-Ogier.
Foto: NIOD.

5
Prins Willem-Alexander woonde de
feestelijke slotconferentie bij.
Foto: Rogier Bos.

6
De driekleur herzezen door J.H. van
Doorne. Verzetsliteratuur uit collectie
De Jong.
Foto: UB Leiden.

In dit Meinummer me
edenken, wiens werk en
eteekenis werd voor de
De Zwitser, die gedre
met onverzettelijken wil, alles heeft beproefd om het
menschelijk voelen uit de ruwe dierlijkheid omhoog te
effen; die al zijn werkkraft en daarnaast zijn geheele

1

2

3

4

4

derd dagboeken in kopievorm aanwezig. Dit is een erfenis van een inzamelactie die het toenmalige RIOD (Rijksinstituut voor Oorlogsdocumentatie) vlak na de oorlog heeft georganiseerd. Ingezonden dagboeken werden door Loe de Jong en zijn medewerkers gekopieerd, waarna de originelen retour gestuurd werden aan de auteur. Dit kopiemateriaal past niet binnen het subsidiekader van Metamorfoze. Maar met financiering van Erfgoed van de Oorlog was het mogelijk om ook deze dagboeken te digitaliseren en, met toestemming van de rechthebbenden, als onderdeel van een nationale collectie oorlogsdagboeken via www.geheugenvanederland.nl online te zetten.

Gecombineerde projecten

Naast het NIOD hebben veel andere instellingen subsidie ontvangen van beide programma's, zoals het Centraal Bureau voor Genealogie voor het archief Calmeyer. Deze Duitse jurist had als taak uitspraken te doen in bezwaarprocedures van degenen die het niet eens waren met hun officiële registratie als Jood. Daarnaast kreeg de Universiteitsbibliotheek Leiden subsidie voor de collectie De Jong met illegale en clandestiene publicaties, het Gemeentearchief Rotterdam voor het oorlogsarchief van de Holland-Amerika Lijn, het Nederlands Instituut voor Militaire

5

Historie voor het archief uit de tijdens de oorlog in Londen gevestigde Netherlands Shipping and Trade Commission en het Algemeen Nederlands Persbureau voor hun archief van de oorlogsjaren. Dit zijn stuk voor stuk archieven en collecties die een belangrijke bijdrage leveren aan de geschiedschrijving over de Tweede Wereldoorlog en waarvan het behoud nu voor toekomstige generaties geborgd is.

De toekomst

Op 16 september 2010 is het programma Erfgoed van de Oorlog afgesloten met een feestelijke conferentie. Tijd dus om de balans op te maken. Alleen al in de projecten die door Metamorfoze en Erfgoed van de Oorlog gezamenlijk werden gesubsidieerd, zijn twee miljoen met verval bedreigde pagina's geconserveerd en gedigitaliseerd. Een mooi resultaat.

Toch is de oorlog met het opbergen van al die pagina's in digitale archiefdozen nog niet gewonnen. Ondanks het streven naar samenwerking en de vorming van nationale collecties zijn de (digitale) eindresultaten van het programma verspreid over tal van sector- en instellingsgebonden publieksgerichte toepassingen. Een vraag is hoe het beheer van al die verschillende collecties goed te organiseren en van hieruit de gebruiker op een publieksvriendelijke wijze te bedienen. Op het NIOD wordt een coördinatiepunt ingericht dat zich over dit vraagstuk gaat buigen. Doel is onder meer het op korte termijn ontwikkelen van een zoekfunctie die grote digitale bronnenbestanden over de Tweede Wereldoorlog in één centrale toegang aan elkaar knoopt. Dus minder bits en meer bites voor onderzoekers die op internet zoeken naar bronnen uit en over de oorlog.

Jasper Faase

6

NIEUWE PROJECTEN ①

Op donderdag 25 november is de Beoordelingscommissie Metamorfoze bijeengekomen om de ingediende projectvoorstellen te beoordelen. Het betreft projecten voor het ABC-traject (Archieven en Bijzondere Collecties) die al lange tijd in voorbereiding waren. In totaal heeft de Beoordelingscommissie aan zeven instellingen subsidie toegekend voor de conservering en digitalisering van acht archieven:

- *Stadsarchief Breda*: Archief Begijnhof Breda (1267-1991)
- *Gemeentearchief Weert*: Jaargedingen Weert (1481-1715)
- *Zeeuws Archief, Middelburg*: Tolregisters Zeeuwse tol (1587-1805)
- *Stadsarchief Amsterdam*: Grootboeken en indexen Wisselbank Amsterdam (1609-1682)
- *Stadsarchief Amsterdam*: Archief Portugees-Israëlitische gemeente Amsterdam (1614-1870)
- *Museum Volkenkunde, Leiden*: Archief Rijks Ethnographisch Museum (1837-1961)
- *Koninklijk Instituut voor de Tropen, Amsterdam*: Archief Koloniaal Instituut deel II (1858-1950)
- *Katholiek Documentatie Centrum, Nijmegen*: Archief Alfons Ariëns (1867-1962)

1
De zeventiende-eeuwse grootboeken in het archief van de Amsterdamse Wisselbank, waar kooplieden overal in Europa een rekening-courant hadden, behoren tot de grootste en zwaarste archiefstukken in Nederland. De dikste banden wegen bijna 30 kilo.

Foto: Stadsarchief Amsterdam.

2
Een van de oudste in het Nederlands opgestelde akten: charter uit 1269 in het archief van het Begijnhof van Breda, waarin de heer en vrouwe van Breda jaarlijks een bedrag ter beschikking stellen. Aan de perkamenten oorkonde hangen zegels van groene was van de stad Breda en van de heer en vrouwe van Breda.

Foto: Stadsarchief Breda.

2

HET IDEALE BOEK IN MEERMANN0

Van 20 november 2010 t/m 20 februari 2011 organiseren de Koninklijke Bibliotheek en Museum Meermanno | Huis van het boek de tentoonstelling *Het ideale boek*.

De tentoonstelling geeft een overzicht van honderd jaar private press in Nederland. Het typerende van de private press is dat één persoon het boek ontwerpt en drukt. Dit is ontstaan als reactie op de massaproductie van boeken in de negentiende eeuw.

In Museum Meermanno worden honderden bijzondere boeken tentoongesteld, waarvan er zestig, en dat is uitzonderlijk, door de bezoeker ter hand kunnen worden genomen. Een speciale website met honderden afbeeldingen is te raadplegen via: www.kb.nl/privatepress

! AANKONDIGING

METAMORFOZE-BIJEENKOMST

Op dinsdagmiddag 1 februari 2011 organiseert Metamorfoze in de Koninklijke Bibliotheek in Den Haag een bijeenkomst waar de ontwikkelingen en veranderingen binnen het programma uiteengezet en toegelicht worden. In de nieuwe opzet is er een traject Archieven en Bijzondere Collecties voor uniek, handschriftelijk materiaal en een traject Boeken, Kranten en Tijdschriften voor gedrukt materiaal. Het Nationaal Archief gaat zorgen voor de duurzame opslag van de scans in het ABC-traject. De uitvoering van het BKT-traject wordt in de toekomst gedaan door de KB.

Voor de bijeenkomst zijn twee gastsprekers uitgenodigd. Journaliste Suzanna Jansen zal vertellen over haar ervaringen met archiefmateriaal, dat ze gebruikte als basis voor haar boek *Het pauperparadijs*. Ze raadpleegde onder andere het met subsidie van Metamorfoze geconserveerde archief van de Maatschappij van Weldadigheid van het Drents Archief. Joan Hemels was als hoogleraar Communicatiewetenschap betrokken bij de selectie van tijdschriften voor het project Digitalisering Tijdschriften van de KB. Tevens was hij jarenlang lid van de Beoordelingscommissie Metamorfoze. Joan Hemels zal spreken over het belang van conservering en digitalisering van publiekstijdschriften.

Meer informatie en het programma staan op www.metamorfoze.nl

U kunt zich aanmelden via metamorfoze@kb.nl

NIEUWE MEDEWERKER

Vanaf 1 december is Noortje Brul werkzaam als programma-assistent bij Metamorfoze. Naast het bieden van administratieve ondersteuning zal Noortje ook communicatieve taken op zich nemen, zoals de eindredactie van *Metamorfoze Nieuws*. Noortje liep stage bij de afdeling Bijzondere Collecties van de Koninklijke Bibliotheek en werkte sinds 2008 als medewerker informatiedienstverlening bij de KB.

‘De Amsterdamse grachtengordel is als stedenbouwkundig en architectonisch kunstwerk uniek in de wereld en de fysieke uitdrukking van de grote economische, politieke en culturele bloei van Amsterdam in de Gouden Eeuw.

De stad was destijds het warenhuis van de wereld en het brandpunt van wetenschappelijke en wijsgerige ontwikkelingen. Het heldere, ijzersterke stedenbouwkundige concept van de grachtengordel blijft tot op de dag van vandaag actueel.’

1
Uitgiftekaart van percelen aan de Herengracht, met inktvraat (1663).

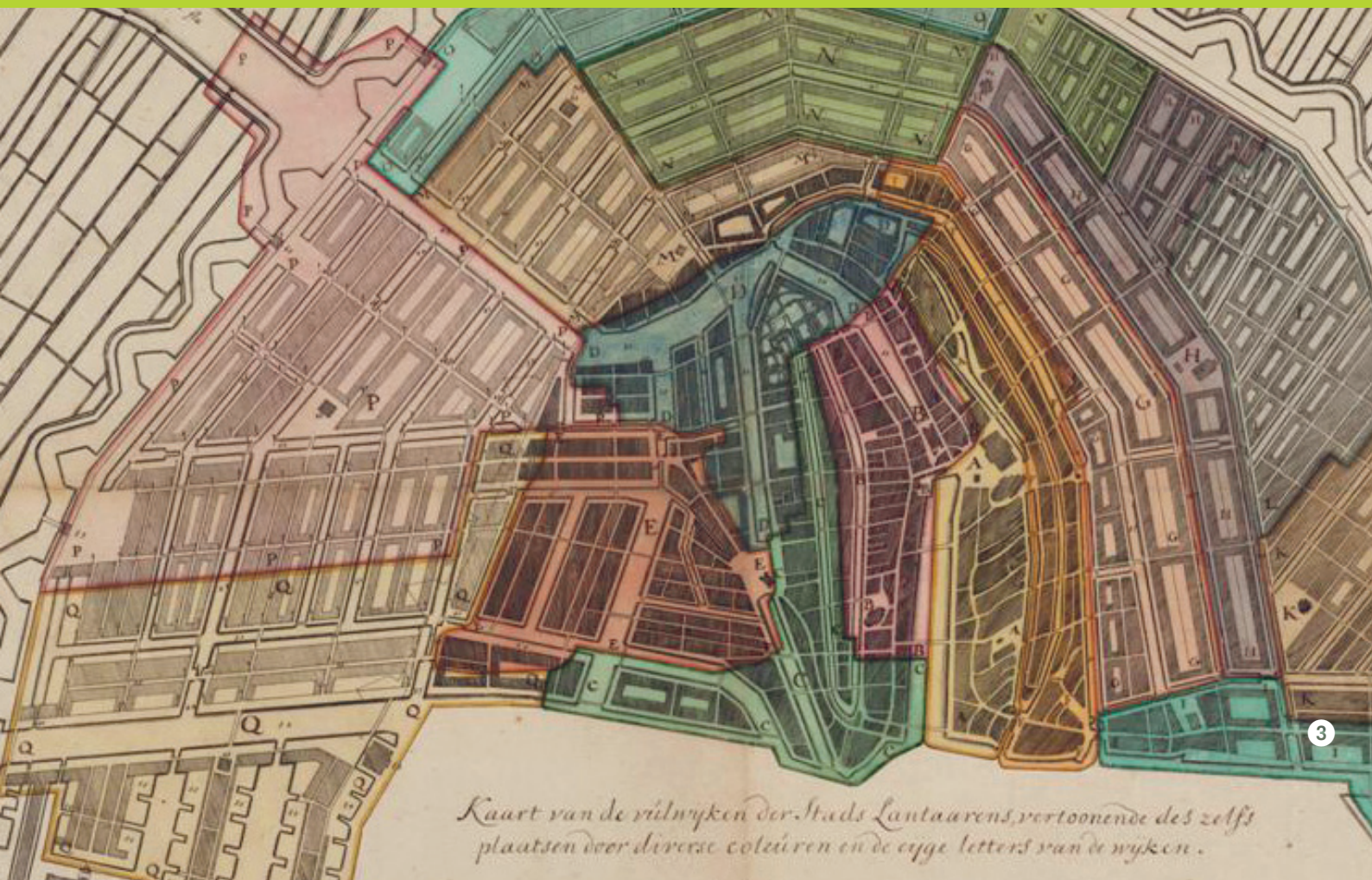
Foto's: Stadsarchief Amsterdam.

2
Register van door de stad bij publieke veiling ter verkoop aangeboden percelen, met optekening van de kopers (1609-1611 en 1614-1622).

Het archief van de Amsterdamse Thesaurieren

WETHOUDERS IN DE GOUDEN EEUW

1

2

Op deze beeldende wijze werd de plaatsing van de grachtengordel op de Wereld Erfgoedlijst van UNESCO in juli van dit jaar aangekondigd. Vooruitlopend op deze erkenning is in 2006 en 2007 het archief van de Thesaurieren Ordinaris geïnventariseerd. In de jaren daarop werd het archief met behulp van subsidie van Metamorfoze geconserveerd en gedigitaliseerd. Het archief bevat belangrijke gegevens over de aanleg van de Amsterdamse grachtengordel.

De penningmeesters van Amsterdam

De Thesaurieren Ordinaris maakten deel uit van het Amsterdamse stadsbestuur. Hun taken kwamen overeen met de werkzaamheden van de huidige wethouders financiën en openbare werken. De Thesaurieren, vier in totaal, hadden als voornaamste taak het beheer van en het toezicht op de stedelijke financiën en eigendommen. Zij waren verantwoordelijk voor het toezicht op de ruimtelijke ontwikkeling van de stad, bijvoorbeeld de stadsuitleg, het aanleggen en bevaarbaar houden van de grachten en de haven en de zorg voor de bouw en het onderhoud van publieke gebouwen. Ook het spuien van de kanalen werd door hen bewaakt.

Achtste wereldwonder

Het archief van de Thesaurieren geeft een helder beeld van de welvaart van de stad. Het bevat onder andere de uitgaven voor de armen en aantekeningen over de ruimtelijke ontwikkeling, bijvoorbeeld de uitleg van de stad in de zeventiende eeuw en de bouw van nieuwe wijken, zoals de Jordaan. Ook prominenten uit de Nederlandse geschiedenis worden genoemd. De benoemingen van Vossius en Barlaeus als professoren aan het stedelijke Athenaeum Illustre (waaruit de Amsterdamse universiteit ontstond) en de aanstelling van Vondel tot suppoost bij de Wisselbank staan genoteerd. Daarnaast bevat het archief documenten over de bouw van het achtste wereldwonder, het stadhuis, later bekend als paleis op de Dam.

Staatskas

Amsterdam was van oudsher de grootste handelsstad in de Republiek en contribueerde dan ook het meeste aan de staatskas. Het grote belang van de Amsterdamse handel bepaalde haar invloed op de besluiten van de centrale overheid. De staat van de stedelijke financiën had daarom een grote impact op de financiële positie van de Republiek. Het archief van het Amsterdamse stadsbestuur is daarom relevant voor de geschiedschrijving over de Nederlanden. Het wordt beschikbaar gesteld via de website van het Stadsarchief Amsterdam.

Odette Vlesing

Targets, grijswaarden en croppen

In de vorige aflevering van *Metamorfoze Nieuws* is het proces van de automatische controle uiteengezet. Vóór deze controle vindt de beeldkwaliteitscontrole plaats. Daarbij wordt gekeken of de kwaliteit van de scans voldoet aan de eisen zoals die zijn vastgelegd in de *Richtlijnen Preservation Imaging Metamorfoze*. Hans van Dormolen, imaging specialist bij de Koninklijke Bibliotheek, en Jasper den Hollander, kwaliteitsmanager, vertellen meer over de controle van de beeldkwaliteit.

What you see is what you get

Het belang van de controle is het waarborgen van de kwaliteit van de scans. Omdat het originele materiaal aan autonoom verval onderhevig is, wordt er een digitale kopie gemaakt die duurzaam wordt opgeslagen in het e-Depot. Het doel is om de informatie van de originele drager exact over te brengen op de digitale kopie. Hans: 'Een goed voorbeeld zijn de brieven van Van Gogh. Op een aantal van de brieven heeft de kunstenaar tekeningen gemaakt, soms in kleur. De kleuren op de scans moeten exact overeen komen met die op de kunstwerkjes van papier.' Daarnaast is een goede beeldkwaliteit noodzakelijk voor nabewerkingen, zoals OCR (Optical Character Recognition) bij gedrukt materiaal, het vervaardigen van afgeleiden en andere toepassingen. Hans: 'De scan is als het ware het moederbestand. Het vormt de basis voor alles wat in de toekomst met de opname wordt gedaan.' Om dit doel te bereiken worden in de *Richtlijnen* marges gegeven voor beeldtechnische aspecten, zoals een juiste contrastoverdracht, belichting, scherpte en kleurnauwkeurigheid.

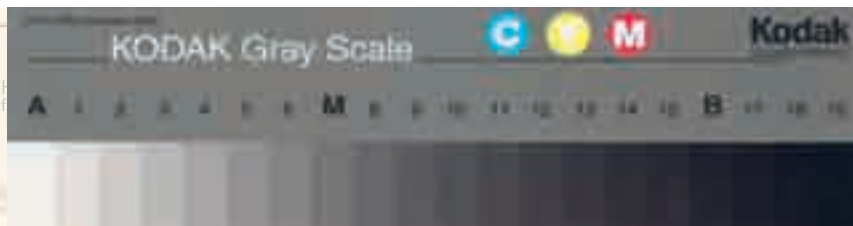
Met en is weten

De harde schijf (HD) gaat, nadat deze bij de KB door het scanbedrijf is bezorgd, naar de afdeling beeldkwaliteit. De kwaliteitsmanager bekijkt allereerst de inhoud van de HD om een globale indruk te krijgen van het materiaal. Jasper: 'Vervolgens kijken we of alle targets geleverd zijn. 's Ochtends en 's middags, voordat het scanbedrijf begint met de productie, worden opnames gemaakt van de targets. Dit om te controleren of de scanner goed staat afgesteld.' Hans: 'Targets zijn papieren stroken met daarop bijvoorbeeld grijswaarden en kleuren. Aan de hand van deze testkaarten, die functioneren als referentiemateriaal, kan de beeldkwaliteit worden gecontroleerd.'

Naast de dagtargets, scans met alleen targets, bevinden de kleurstroken zich ook op elke opname van het origineel. In verband met de beschikbaarstelling worden deze targetstroken er in een later stadium afgeknipt. Dat wordt croppen genoemd. Jasper: 'Hierna worden de scans wederom bekeken om te controleren of alleen de targetstroken zijn weggesneden en niet ook een stuk van het object.'

Steekproef

Omdat het grote hoeveelheden scans en targets betreft, wordt de controle steekproefsgewijs uitgevoerd. Hans: 'Van de productie van een hele week bekijken we bijvoorbeeld de productie van woensdagochtend. Allereerst worden de bestanden met de dagtargets geopend. Staan de targets er wel juist op en niet maar voor de helft in beeld? En zijn het de juiste targets?' Hierna worden de bestanden met de opnames van het materiaal geopend. Ook hier wordt een visuele controle uitgevoerd.

2

METRIC

- 1 Met het kleurentarget wordt de kleur gemeten.
- 2 De Gray Scale heeft als functie het meten van de grijstrappen.

- 3 Het QA2-target dient om te controleren of er sprake is van geometrische vervorming.
- 4 Het Universal Test Target dat de beeldkwaliteitscontrole een stuk eenvoudiger maakt.

3

Jasper: 'Is de targetstrook wel goed zichtbaar en is de hele bladspiegel gefotografeerd? Vervolgens controleren we de scans op artefacten. Dat zijn afwijkingen die wel met het oog waarneembaar zijn, maar niet altijd meetbaar, zoals glans of reflectie. Hierna worden met behulp van software de belichting, het contrast, de kleur, de scherpte en het aantal ppi gemeten. Deze objectieve meting laat zien of de resultaten vallen binnen de marges die in de *Richtlijnen* zijn geformuleerd.'

Metadata

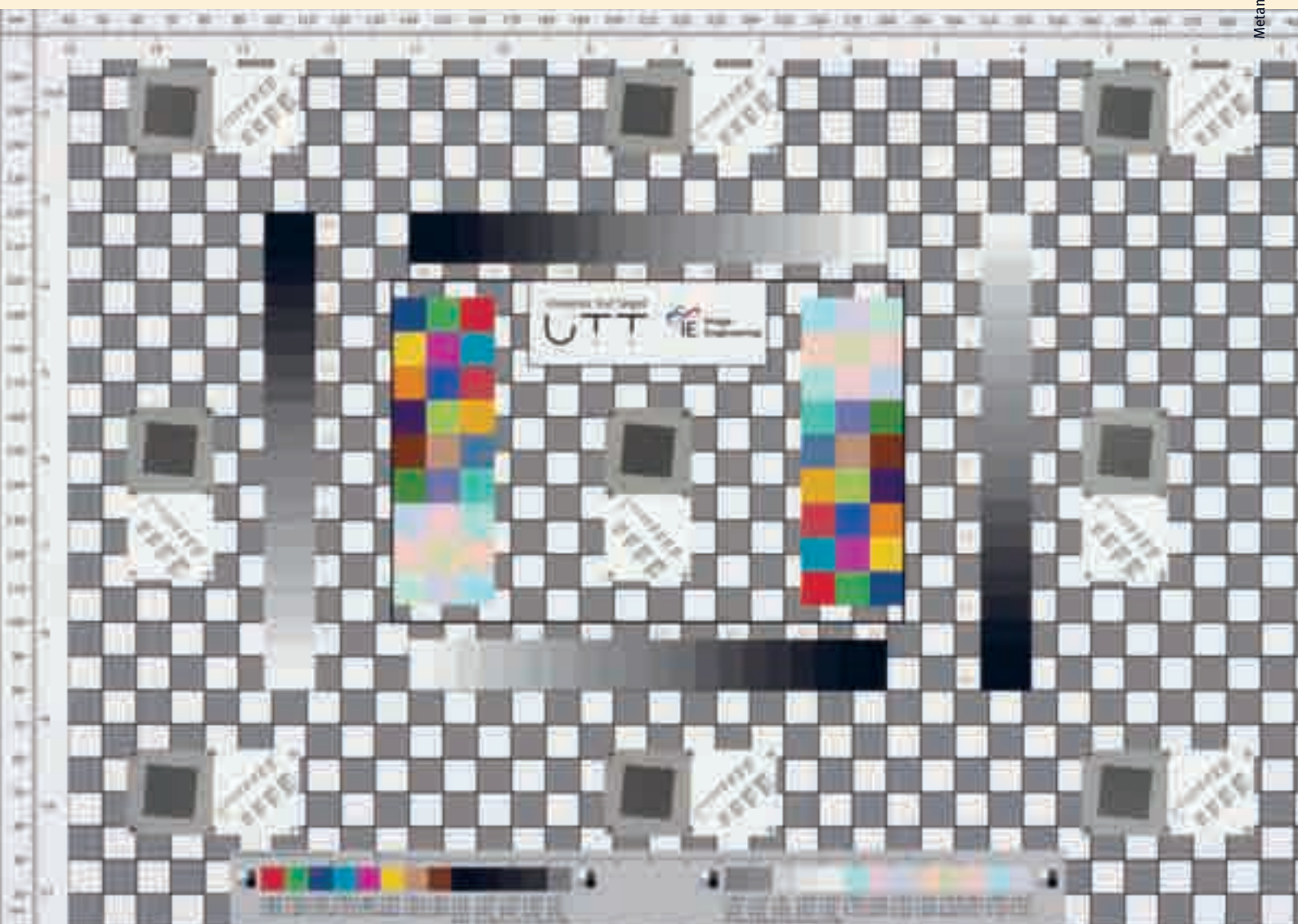
Een ander belangrijk onderdeel van het controleproces is de controle van de technische metadata. In de metadata staan gegevens over de gebruikte apparatuur, zoals het type camera en over diafragma en sluitertijd. Hans: 'Het is van groot belang dat de dagtargets en het materiaal met dezelfde instellingen zijn opgenomen en dat kunnen we met behulp van de metadata controleren. In de toekomst kan de controle van de beeldkwaliteit

effectiever worden uitgevoerd met behulp van het Universal Test Target (UTT). Met het UTT kunnen alle beeldtechnische aspecten met een softwarepakket in één keer worden geanalyseerd.'

Rapport

De kwaliteitsmanager stelt na de controle een rapport op met zijn bevindingen. Deze wordt naar de coördinator gestuurd die de instelling en het scanbedrijf op de hoogte stelt van de resultaten. Als de scans worden afgekeurd gaat de HD terug naar het scanbedrijf en wordt het materiaal, of een deel daarvan, opnieuw gescand. Jasper: 'Dat is één van de redenen waarom we adviseren om het archief of de collectie bij het scanbedrijf te laten staan totdat alle controles zijn uitgevoerd. Dat voorkomt een extra transport. Maar gelukkig worden steeds meer scans in één keer goedgekeurd en kan de HD direct naar de automatische controle.'

Mirjam Raaphorst

1

De kinderschatkamer van de Zeeuwse Bibliotheek

VOOR LIEVE MEISJES EN GOEDE JONGENS

Kinder- en jeugdboeken zijn door bibliotheken nooit systematisch verzameld. Ze werden niet gezien als een volwaardig onderzoeksobject, maar als een gebruiksvoorwerp dat, na kapot gelezen te zijn, bij het oud papier terecht kwam. Het was immers voor kinderen. Enig snobisme en *dédain* op dit gebied was de bibliotheken niet vreemd en zo zijn vele nu zeer waardevolle exemplaren verloren gegaan. Enkele verzamelaars zagen wel de waarde van kinderboeken, maar dikwijls is hun collectie na hun dood verspreid geraakt of opgenomen in andere collecties. Soms kwam zo'n verzameling in een bibliotheek terecht. Toen in de jaren zeventig het kinder- en jeugdboek werd ingelijfd bij de literatuur, hebben ook bibliotheken de ogen geopend. De collecties die een lage prioriteit hadden werden tot leven gewekt. Zo zijn ook de kinderboeken van de Zeeuwse Bibliotheek wakker gekust.

Unica

Op het einde van mijn loopbaan als conservator herinner ik me nog goed de situatie in onze toenmalige Provinciale Bibliotheek van Zeeland eind jaren zestig. De kinderboeken waren weggestopt in het magazijn op de roostervloer in een donker hoekje. Het was een ontoegankelijk en doods bezit. Dat is door ontsluiting, het maken van exposities, opname in het Centraal Bestand Kinderboeken en zeker ook door digitalisering wel anders geworden. Gerenommeerde onderzoekers en verzamelaars, zoals Huiskamp, Booy en het echtpaar Buijnsters, hebben de Zeeuwse

collectie onderzocht voor hun baanbrekende studies en artikelen. Zij vonden er ware unica.

Schenkingen

Aan de basis van de Zeeuwse collectie kinderboeken staan twee Middelburgse heren: Willem Henri Tak (1844-1910) en Willem Hendrik Bal (1880-1962). Zij legateerden hun omvangrijke verzameling, bestaande uit voornamelijk negentiende-eeuwse geïllustreerde kinderboekjes. En zo ontstaat er, zonder er wat voor te hoeven doen, een mooi startpunt voor de uitbouw van een collectie die nu zo'n 16.000 banden omvat en circa 1.600 kinderprenten.

Veel schenkingen volgden. Bijvoorbeeld de Zeeuwse kinderboeken uit de collectie Meertens en de honderden achttiende- en negentiende-eeuwse kinder- en schoolboekjes uit het bezit van de voormalige Pedagogische Academie te Middelburg. Deze collectie werd eind jaren zeventig in verband met een verhuizing bijna weggegooid.

Topjaren

2006 en 2007 waren topjaren wat betreft aanwinsten met zo'n achthonderd achttiende-, negentiende- en twintigste-eeuwse kinderboekjes, ruim 550 kinderprenten uit de collectie Landwehr en het legaat Marchien Hof en circa zesduizend protestants-christelijke kinderboekjes uit de periode 1850-1950. Dit was een kwalitatief hoogstaande verrijking van de collectie, want een behoorlijk aantal titels komt niet in een andere openbare collectie in Nederland voor.

Metamorfoze heeft een belangrijke rol gespeeld in het behoud: in 1999 zijn ca. duizend kinderprenten geconserveerd. De collectie Landwehr was in 2008 aan de beurt. Uit de collectie Marchien Hof zijn in 2008 de achthonderd meest opvallende en belangrijkste boekjes geselecteerd en momenteel worden er zo'n vierduizend geïllustreerde kinderboeken uit de periode 1850-1950 gedigitaliseerd. De eens gesloten schatkamer is definitief geopend.

Ronald Rijkse

2

1
De drie kleine katjes (Amsterdam, c. 1900).

2
Een ABC uit: *Nieuwen aengenaemen en nuttigen St. Nicolaes Almanach voor het jaer ons Heere Jesu-Christi 1798*.

3

3
De kinderen van den landverhuizer van A.G. Bruinses (Middelburg, tweede helft negentiende eeuw).

Foto's: Zeeuwse Bibliotheek.

Metamorfoze is het Nationaal Programma voor het Behoud van het Papier Erfgoed. Metamorfoze is een samenwerkingsverband tussen de Koninklijke Bibliotheek en het Nationaal Archief en is een initiatief van het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (ocw). Het programma bindt de strijd aan met verzuring en met andere vormen van autonoom verval, zoals inktvraat en kopervraat.

Voor meer informatie over het programma
Koninklijke Bibliotheek
Bureau Metamorfoze
Postbus 90407
2509 LK Den Haag
T 070 3140 518
E metamorfoze@kb.nl
I www.metamorfoze.nl

Personalia auteurs
Jasper Faase is projectcoördinator Erfgoed van de Oorlog.
Ronald Rijkse is vanaf 1 januari 2011 ex-conservator Oud Bezit en Bijzondere Collecties van de Zeeuwse Bibliotheek Middelburg.
Odette Vlessing is senior medewerker ontsluiting bij het Stadsarchief Amsterdam.

Metamorfoze Nieuws
ISSN 1387-084X, verschijnt 3x per jaar
Eindredactie
Mirjam Raaphorst
Redactie
Noortje Brul, Erik van der Doe, Mirte Groskamp en Andrea Langendoen
Vormgeving
Studio Marise Knegtmans, Amsterdam
Druk
Drukkerij Mart.Spruijt, Amsterdam
Fotografie
Afdeling Optische Technieken van de Koninklijke Bibliotheek, tenzij anders aangegeven.

KB

nationaalarchief

De gekaapte brieven van Hendrikje ten Broek uit 1779 aan haar echtgenoot op zee.

Sailing Letters Journaal III

Openhartige brieven aan geliefden op zee

In november is alweer het derde *Sailing Letters Journaal* verschenen. Ditmaal is het *Journaal* gevuld met ruim dertig brieven van twee achttiende-eeuwse vrouwen en ligt het accent op het leven van gewone mensen en hun taalgebruik.

Over de taal van lagere en middenklassen is niet veel bekend. Daarnaast zijn brieven van vrouwen schaars en zeker meerdere brieven van dezelfde vrouwen. Deel III is gewijd aan de brieven die Hendrikje ten Broek en Meymerigje Kleynhens aan hun geliefden op zee schreven. Hun echtgenoten, Christiaan de Cerff en Coenraad Buyk, waren stuurlieden bij de VOC. Openhartig berichten de vrouwen over hun dagelijkse leven thuis aan wal: over ziekte, lief en leed in familie- en kennissenkring, vriendschappen en nieuwtjes. Zo bevat Meymerigje van een 'schone, vette, dikke dochter' en voor Sinterklaas stuurt Hendrikje manlief koek en jenever. De getuige-

nissen en liefkozingen waren niet bestemd voor andere ogen, maar zijn nu toch voor een breed publiek beschikbaar.

Deze brieven hebben, in tegenstelling tot tienduizenden andere, hun bestemming bereikt. De Cerff en Buyk bewaarden de brieven van hun echtgenotes zorgvuldig, maar nadat hun schepen door de Engelsen waren gekaapt, raakten ze de brieven toch kwijt. Alles aan boord werd immers in beslag genomen, ook persoonlijke spullen. De gekaapte brieven en documenten zijn echter wel bewaard gebleven en bevinden zich nu in The National Archives in Londen. Zeven dozen met brieven zijn intussen met behulp van subsidie van Metamorfoze geconserveerd en gedigitaliseerd.

De brieven zijn getranscribeerd en van commentaar voorzien door Marijke van der Wal, hoog-

leraar Geschiedenis van de Nederlandse taal aan de Universiteit Leiden. Het geheel wordt in een historische context geplaatst door emeritus hoogleraar Zeegeschiedenis Jaap Bruijn.

Net als bij de eerste twee delen is bij deel III een dvd gevoegd met scans in hoge resolutie van de in het boek opgenomen brieven. Het *Sailing Letters Journaal* is te koop voor € 19,95 bij de erkende boekhandel en de Koninklijke Bibliotheek.

De voortvarende zeemannsvrouw. Openhartige brieven aan geliefden op zee. Sailing Letters Journaal III, bezorgd door Marijke van der Wal. Redactie: Erik van der Doe, Perry Moree en Dirk J. Tang. M.m.v. Peter de Bode. Zutphen 2010.

ISBN 978 5730 704 9

